

İL KÜLTÜR ve TURİZM MÜDÜRLÜKLERİ BAKIŞ AÇISIYLA SORUMLU TURİZM

Ceren İŞÇİ, Dr.

Ege Üniversitesi, Bergama Meslek Yüksekokulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği
Bölümü
ceren.isci@hotmail.com

Berrin GÜZEL, Doç. Dr.

Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Yiyecek İçecek İşletmeciliği
Bölümü
berringuzel@hotmail.com

Özet

Sorumlu turizm kavramı, turistleri tatmin eden, destinasyon çevresini koruyan ve/veya geliştiren ve destinasyondaki yöre halkının fayda sağladığı turizm türü olarak tanımlanmaktadır. Sorumlu turizmde bireyler, örgütler ve işletmelerin kendi eylemlerinin yaratacağı etkilerden sorumlu olması beklenmekte, sorumluluk, turizme katılan tüm çıkar gruplarına yüklenmektedir. İlgili alan yazında, sorumlu turizmin özellikle destinasyon bazında yerel ve ulusal yönetimlerin önemli bir role sahip olması gerektiği belirtilmektedir. Bu çalışmada, sorumlu turizm bilinci oluşturmada etkin olan İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri'nin bu konudaki tutumlarının ve rollerinin tartışılması, sorumlu turizm çerçevesinde gerçekleştirilen olası faaliyetlerin ve diğer paydaşlarla yapılan işbirliklerin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışmada, 26 müdürlükle yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler, paket program ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri nezdinde, sorumlu turizm kavramının net olarak anlaşılmadığı, kavramın ağırlıklı olarak sürdürülebilir turizm ile benzer anlamda ve hatta birbirinin yerine kullanıldığı, güncel bir yönünün olması göz önüne alındığında, sorumlu turizme yönelik anlayışın henüz olgunlaşmadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sorumlu turizm, Sürdürülebilir turizm, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri.

Alan Tanımı: Z32

**RESPONSIBLE TOURISM: PROVINCIAL DIRECTORATE of CULTURE
and TOURISM PERSPECTIVE**

Responsible tourism is defined as a type of tourism which satisfies tourists, protects and/or develops the destination environment and utilized by the local people of the destination. In responsible tourism, it is expected from the individuals, organizations and businesses to be responsible from their own actions; the responsibility is loaded to every interest group. In literature, it is stated that the local authorities should have a important role both national and local contexts. The aim of the study is to discuss the attitude and role of the provincial directorate of Culture and Tourism which are responsible to create awareness and to reveal the cooperation with other stakeholders. Though, structured interviews were made with 26 directorates, and the data are analyzed by using statistical program. As a result, the concept of responsible tourism is not clear at the directorate level, the concept is mainly used with and instead of sustainable tourism. Besides although it is a current issue, the concept is still not efficiently developed.

Keywords: *Responsible tourism*

JEL Code: Z32

1. GİRİŞ

Turizm sektöründe uluslararası ziyaretçi sayısı2014 yılına kıyasla 4.4% büyüerek 2015 yılında 1.184 milyar kişiye ulaşmıştır. Her ne kadar 2015 yılı döviz kurları, petrol fiyatları ve doğal felaketler ve krizlerden etkilenmişse de, özellikle gelişmiş ekonomilerde bulunan destinasyonlar 5%, gelişmekte olan ülkelerdeki destinasyonlarda 4% büyüme kaydedilmiştir (UNWTO). Söz konusu gelişmeler ile birlikte, kamu kurumları ve özel sektör turizmin gelişmesi ile birlikte kaynakların korunması ve benzeri konularda daha da bilinçlenmiştir. Bu bilinçlenme ile de sürdürülebilir turizmden farklı olarak sorumlu turizm kavramı ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir turizm ile benzer anlayışlara sahip olan sorumlu turizmde amaç, turizme katılan tüm paydaşların kendilerine düşen görevleri üstlenme konusundaki sorumluluk bilincine sahip olması beklenmektedir. Bunda turistler, seyahat acenteleri, kamu kurumları ve özel sektörün diğer işletmeleri önemli rollere sahiptir. Bu düşünceden yola çıkılarak mevcut çalışmanın amacı,

şehirlerde turizm sektörü konusundaki bilinci geliştirmek olan il kültür ve turizm müdürlüklerinin sorumlu turizm konusundaki politikalarının belirlenmesidir. Bu çalışmanın yerel yönetimlerin politikalarının belirlenmesinde ve diğer paydaşların da bu yönde kendi politikalarını belirlemesi konusunda etkili ve yol gösterici olması beklenmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Sorumlu turizm, Sorumlu turizm kavramını Doğal Hayatı Koruma Vakfı (World Wildlife Fund, WWF) turistleri tatmin eden, destinasyon çevresini koruyan ve/veya geliştiren ve destinasyondaki yöre halkının fayda sağladığı turizm olarak tanımlamıştır. Ancak WWF, sürdürülebilir turizmin ulaşılamaz bir ideal olduğuna inanmakta, bu nedenle de daha geniş bir sürdürülebilir gelişim stratejisi kapsamında sorumlu turizmin dikkate alınmasının daha uygun olduğunu düşünmektedir (WWF-Tourism, 2001). Sorumlu turizmde hedef, “insanlar için daha iyi yaşanılacak ve ziyaret edilecek yerler yaratmak”tır. Bu anlamda örneğin ekoturizmden farklı olarak merkezinde yerel halk vardır (SustainableTourismAlliance).

Dünya Turizm Örgütü, sorumlu turist ve gezgin başlıklı bir broşürünü Turizmin Global Etik Kodları üzerine odaklayarak yayınlamıştır. Sorumlu bir turistin yeni kültürlere ve geleneklere açık olması, doğal çevrenin korunması, kültürel kaynaklara saygı göstermesi, bölgedeki ekonomik ve sosyal gelişime katkı sağlaması ve bölgeyi gerçek anlamda tanımak için zaman ayırması gerektiğini vurgulamıştır (UNWTO). Gelecek Turizmde platformu ise sorumlu turisti çevre dostu ulaşımı tercih eden, doğal ve yöresel yemekleri deneyen, doğayı koruyan ve çevreyi bilinçlendiren, ihtiyaçlarını yerel ürün ve hizmetlerden karşılayan, yerel ekonomiye destek olan, enerji kaynaklarını verimli kullanan, kültürel varlıklara ve geleneklere saygılı olan ve gereksiz atık üretmeyen kişi olarak tanımlamaktadır (www.blog.gelecekturizmde.com).

Sorumlu turizm ile sürdürülebilir turizm kavramları birlikte ele alındığında, her iki kavram da sürdürülebilir bir turizm gelişimi konusunda aynı amacı taşımaktadır. Bu anlamda sorumlu turizm çevresel bütünlük, sosyal adalet ve yerel ekonomik faydaları arttırmak gibi alanlarda sürdürülebilir turizm ile aynıdır. Ancak bu iki kavram arasındaki temel fark, sorumlu turizmde bireyler, örgütler ve işletmelerin kendi eylemlerinin yaratacağı etkilerden sorumlu olması beklenmektedir. Ne var ki her kurum, sürdürülebilir çabalarda bulunmayı diğer kurumlardan beklemektedir. Oysa sorumlu turizmde sorumluluk turizme katılan

tüm çıkar gruplarına yüklenmektedir. Bu çıkar gruplarından bazıları hükümet, ürün sahipleri ve üreticiler, taşımacılık firmaları, kamu görevlileri, sivil toplum kuruluşları ve yerel dernekler, turistler, yerel halk ve sektör birlikleridir (Responsible Tourism in Cape Town). Diğer yandan turizmin farklı yerlerde farklı etkilerinin olduğu ve bu etkilerinin bölgelere göre önem sıralamalarının farklı olduğu sorumlu turizmin önemli noktalarından biridir (www.sustainabletourismalliance.net).

Sorumlu turizm kavramına 1996 yılında Güney Afrika Turizmi White Paper raporunda değinilmektedir. Bu raporda sorumlu turizmin temel bileşenleri tanımlanmaktadır. Bu bileşenler (Spenceley vd., 2002):

- Turizmin rekabetçi yönetim yaratacak şekilde geliştirilmesi, yönetilmesi ve pazarlanması,
- Turizm gelişimlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerinin değerlendirilmesi ve izlenmesi,
- Turizmden fayda sağlayan toplulukların, planlama, karar alma gibi süreçlere ve ekonomik bağlantıların kurulmasına katılımın ile aktif katılımların sağlanması,
- Doğal, ekonomik, sosyal ve kültürel çeşitliliğin sağlanması ve bunun desteklenmesi,
- Aşırı tüketim ile atıkların önlenmesi aracılığı ile yerel kaynakların sürdürülebilir kullanımlarının sağlanmasıdır.

2010 yılında Umman'da düzenlenen Destinasyonlarda Sorumlu Turizm Kongresi'nde de sorumlu turizme yönelik eylem planları ele alınmış ve turizm stratejilerinin merkezinde geçim, bölgesel ekonomik gelişme ve insan kaynakları olması gerektiği vurgulanmıştır. Birliktelik ve ortaklıkların önemli olduğu belirtilmiştir. Maddi ve manevi miras yönetiminin korunmasında, yerel halkın değer sistemlerinin anlaşılması ve saygı duyulması da gerektiği bilincinde ve kültürel mirasın destinasyonların merkezi olduğu düşünüldüğünde, bu miras doğru şekilde yorumlanması, sunulması ve saygılı olma düşüncesi içerisinde pazarlanması gerekmektedir. Ayrıca, kaynakların kıt olduğu bir dünyada doğal ve kültürel mirası korumak için yasal düzenlemeler yapılmalı ve yönetmeliklere uygun kararlar alınmalıdır. Su ve fosil yakıtlar gibi doğal kaynakların tüketimi de azaltılmalıdır. Sonuçta sorumlu destinasyon yönetiminde ve özellikle pazarlama konusunda yerel halka değer veren ve saygı duyan turistlerin çekilmesine özen gösterilmelidir (Oman Closing Statement, 2010).

Sorumlu turizm kapsamında dünya uygulamaları incelendiğinde, Fransa’da kavram sürdürülebilir turizm ile birbirinin yerine kullanılır şekilde ele alınmıştır ve sürdürülebilir gelişim ilkelerinin turizme uygulanması olarak tanımlanmıştır. Bu da ekonomik gelişmenin sosyal bir yaklaşım ile birlikte çevreyi koruyacak şekilde uyumlandırılması olarak belirtilmiştir. Fransa, sorumlu turizmi bir düşünce olarak değerlendirmiştir. Bu kapsamda da ilgili profesyoneller ekolojik yönetim ve yerel ekonominin gelişimi kapsamında ortak ilkeleri paylaşmaktadır. Her ne kadar tam bir sürdürülebilirlik sağlanmasa da, “sorumlu turizme” bağlılık bir gerçek olarak görülmektedir (uk.france.fr). Fransa’da sorumlu seyahat anlayışı gelişmiş, buna yönelik olarak özgün ve çevresel anlamda sorumlu konaklama işletmelerinin yerel otantik kimliği sergileyen uygulamalarda bulunması ve sürdürülebilir yerel deneyimler yaşaması artış göstermiştir (The International Ecotourism Society). Hollanda’da ise turizm sektöründe sorumlu işletmecilik anlayışı yer almaktadır. Bu da işletmelerin gelişmesini, kendilerini farklılaştırmalarını ve yerel toplulukları desteklemelerini sağlamakta ve aracı olmaktadır (SNV, 2009). Türkiye’de ise Antalya’da çevre duyarlılığını ön planda tutan sorumlu turizm anlayışı olduğu belirtilmektedir. Bu konuda Valilik çevre değerlerinin korunmasına ve kriterlerin yerine getirilmesine özel bir özen gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Sorumlu turizmin farkındalığının artırılması ve desteklenmesi konusunda 2004 yılından bu yana Dünya Sorumlu Turizm Ödülleri verilmektedir ve bu ödüller dünya çapında öncü ve kalıcı sorumlu turizm deneyimlerini içermektedir. Günümüze değin, çeşitli işletme ve örgütlere toplamda 376 ödül verilmiştir. Bu ödüllerin temel amacı, tüm turizm türlerinin destinasyonları ve yerel halkı koruyan, destinasyonlara saygı duyan, fayda sağlayacak şekilde düzenlenebilmesini ve düzenlenmesini sağlamak/destek olmaktır. Ödül kategorileri sorumlu turizm hakkındaki farkındalığı arttırmak amacıyla her yıl değişmektedir. 2016 yılının kriterleri sorumlu istihdamda en iyi konaklama işletmesi, vahşi yaşamın korunmasına katkı, tur operatörlerinde yenilikçilik, yoksulluğun azaltılması ve bütünleşme ile sorumlu turizm tanıtımı başlıklarındadır. Sorumlu istihdamda en iyi otel işletmesi ödülü, istihdama ve çalışanlarına karşı tutumları ile sorumlu yaklaşım sergileyen otel işletmesine verilmektedir. Bu kriterde işletmelerin, adil çalışma koşullarını sağlaması beklenmekte; çalışanlarının refahını sağlayan ve yeteneklerini geliştiren işletmeler tercih edilmektedir. 2015 yılı ödülünü Fas’ta kadınları istihdam eden ve eğitimlerini sağlayan ve eliş üretilimi yapan kadınları istihdam eden işletme

almıştır. Vahşi yaşamın korunmasına katkı ödülü vahşi yaşamın ve türlerin korunması ve yönetilmesine verilmektedir. Amaç, tatil deneyimlerinin vahşi yaşam ve türlerin korunması ile bütünleştirmektir. 2015 ödülü Madagaskar'da sakız ağaçlarının önemi konusunda yerel halkın eğiten ve bölgeyi bu anlamda restore eden hayır kuruluşuna verilmiştir. Tur operatörlerinde yenilik ödülü ise bu konuda en yenilikçi ve başarılı yaklaşımdaki tur operatörüne yöneliktir. Yoksulluğun azaltılması ve bütünleşme ödülü, yerel topluluklarda yoksulluğun azaltılmasını ve etkinliklere dahil edilmelerini hedeflemektedir. Bu anlamda işlerini devam ettirmek için uzun süreli sürdürülebilir vizyon olması önemlidir. 2015 ödülü Hindistan'da agroturizm konusunda çiftçilerin gelirlerinin %33 arttıran işletmeye verilmiştir. Sorumlu turizm tanıtım ödülü ise bu konudaki en başarılı işletme veya örgütlere verilmektedir. Bu kriterde amaç, seyahat tutumlarını değiştiren ve sorumlu turizmi destekleyen yenilikçi yaklaşımların belirlenmesidir. 2013 yılında verilen bu ödülde çocukların korunması esas alınmıştır (Responsible Travel).

Sorumlu turizm her ne kadar birey bazında da sorumluluklar gerektirse de, özellikle destinasyon bazında devlet olarak yerel ve ulusal yönetimlerin önemli bir role sahip olması gerekmektedir (Goodwin, 2009). Turizm politikalarının oluşturulmasında sorumlu turizmin önemli bir yere sahip olduğu bilinci ile oluşturulacak olan politikaların ülke veya bölgeyi etkileyeceği bilinmelidir. Bu nedenle de oluşturulacak bu politikalarda ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel konuların dengelenmesi gerektiğini de göz önüne alınmalıdır (WTO, 1994). Nitekim, Cooper ve Özdiil (1992, akt. Camilleri, 2015) turizmin ulusal veya uluslararası düzeyde değil, ancak yerel düzeyde yönetilmesinin daha uygun ve etkili olacağını belirtmiştir. Bu noktadan hareketle, Türkiye'deki önemli turizm destinasyonlarında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın alt birimi olarak Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin sorumlu turizm politikalarının belirlenmiş olmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'de Bakanlık düzeyinde ele alındığında Kültür ve Turizm Bakanlığı turizm politikalarının temel belirleyicisi rolündedir. Bu anlamda 4848 Sayılı Bakanlık mevzuatı Madde 2'de belirtildiği üzere "Kültür ve turizm konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek...", Madde 12'de b bendine göre "Turizm talep ve türlerinde meydana gelen değişme ve gelişmelerle uyumu turizm politikalarının oluşturulmasına ve yatırımların yönlendirilmesine elverişli, her türlü araştırmaları yapmak ve yaptırmak, istatistik verilerini toplamak, değerlendirmek ve sektörün yararına sunmak" görevlerini kapsamaktadır. (4848 Sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun). Bu

anlamda Bakanlığın turizmin eğilimleri ve güncel yaklaşımları hakkında gerek ulusal gerekse yerel düzeyde bilgilendirici ve yönlendirici olması beklenmektedir.

Diğer yandan Kültür ve Turizm Bakanlığı İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik'te yer alan Madde 7/1'de f bendine göre "İl'de kültür ve turizm bilincinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak, bu amaçla ilgili kamu kurum ve kuruluşları, meslek ve sivil toplum örgütleri, özel sektör ve üniversitelerle işbirliği sağlamak, kalkınma planları ve yıllık programları da dikkate alarak bölgenin turizm imkânlarını değerlendirmek, kamu kurum ve kuruluşları ile sektör personelinin kültür ve turizm konularında eğitilmesini planlamak ve gerçekleştirmek" ile Madde 7/2'de c bendine göre "İl'deki turizm talep ve türlerinde meydana gelen değişme ve gelişmelerle uyumlu turizm politikalarının oluşturulmasına ve yatırımların yönlendirilmesine elverişli her türlü araştırmaları yapmak ve yaptırmak..." şeklinde görevleri vardır. Bu anlamda gerek merkezi yönetimin gerekse yerel yönetimlerin ulusal ve bölgesel turizmde yönlendirici ve eğilimleri takip etmesi beklenmektedir.

3. YÖNTEM

Araştırmada veri toplamak amacıyla görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma evreni, Türkiye'deki tüm İl Kültür ve Turizm Müdürlükleridir. Bu kapsamda, tüm il müdürlüklerine görüşme soruları gönderilmiş ancak 26 ilden geri dönüş sağlanabilmiştir. Geri dönüş sağlamayan illerden ayrı olarak bazı iller, Bakanlığın görüş bildirmesinin uygun olduğunu ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin bu konuda yetki sahibi olmadığını belirtmiştir. Görüşmeler, Temmuz- Ağustos 2017 'de mail aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Sorular, ilgili il müdürlüğündeki yetkililere gönderilmiş ve yine mail aracılığı ile geri dönüş sağlanmıştır. Görüşme, yapılandırılmış görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Görüşme kapsamında, "Kurum olarak sorumlu turizm kavramına bakış açınız nedir?", "Sorumlu turizmi destekliyor musunuz?", "Sorumlu turizm kapsamında işbirlikleri yapıyor musunuz?, (yanıt evet ise belirtilmesi istenmiştir) ve "Sorumlu turizm kapsamında gerçekleştirdiğiniz faaliyetler var mı?, varsa nelerdir?" soruları sorulmuştur. Sorumlu turizmin güncel bir yaklaşım olması nedeniyle görüşme soruları açıklayıcı bir tanımlama içeren bir üst yazı ile ilgili kurumlara gönderilmiştir. Böylece kavram kargaşasının önlenmesi amaçlanmıştır.

Kurumların kendisi tarafından araştırmacılara yazılı hali ile gönderilen veriler nitel araştırma paket programı Nvivo 11'e aktararak analiz edilmiştir. Katılımcılar alfabetik olarak sıralanarak numaralandırılmış, İl müdürlüklerin isimleri gizlenmiştir. Birbirlerinden bağımsız iki araştırmacı, tema, kodlar ve veri eşleştirmesini incelemiş, elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır. Araştırmacılar tarafından analize başlamadan önce temalar, analiz esnasında da kodlar oluşturulmuştur. Tablo1 'de oluşturulan tema ve kodlar yer almaktadır. "Bakış açısı" teması kapsamında destekleme ve işbirliği kodları; "faaliyet" teması kapsamında altyapı/üstyapı, çevre düzenlemesi, doğal ve kültürel değerlerin korunması, tanıtım faaliyetleri, eğitim faaliyetleri, istihdam sağlanması, düzenlenen etkinlikler başlıklı kodlar oluşturulmuştur. Elde edilen veriler nitel veri tekniklerinden içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiştir. İlgili kurumların kavrama bakış açılarını belirleyebilmek için verilen cevaplardaki kelimelerin kullanım sıklığı saptanmıştır.

Tablo 1: Temalar ve Kodlar

Temalar	Kodlar
Sorumlu Turizm: Bakış Açısı	Sorumlu Turizmi Destekleme
	Kurumlarla İşbirliği
Sorumlu Turizm: Faaliyet	Alt yapı- Üst Yapı
	Çevre Düzenlemesi
	Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunması
	Tanıtım Faaliyetleri
	Eğitim Faaliyetleri
	İstihdam Sağlanması
	Düzenlenen Etkinlikler

4. BULGULAR

4.1. Tema I: Sorumlu Turizme Bakış Açısı

Kavrama dair bakış açılarının belirlenebilmesi için yapılandırılmış görüşme sorularına verilen cevaplarda kelimelerin kullanım sıklıklarına bakılmıştır. Kavramda yer alan turizm, sorumlu gibi sözcükler, destinasyon isimleri, sıklıkla kullanılan bağlaçlar ve konu ile doğrudan ilgisi bulunmayan sözcükler analiz dışı tutulmuştur. Ayrıca ikiden az tekrarlar analiz kapsamında değerlendirilmemiştir. Analiz sonucuna göre, sorumlu turizm kavramında en sık kullanılan sözcükler, kültür (f=20), sürdürülebilir (f=13), yerel (f=12), doğal (f=9), değerlerin (f=8), destinasyon (8), olumlu(f=7), turist (7), ziyaret (f=7),

4.1.1. Sorumlu Turizmi Destekleme

Araştırmaya katılan 26 il Kültür ve Turizm Müdürlüğünün 22'si sorumlu turizmi desteklediğini belirtmektedir. Örneğin, Katılımcı 2 “*Sorumlu turizmi destekliyoruz. Seyahat eden insanların gittikleri yörenin kültürüne, geleneklerine, ...vb. saygı göstermeleri gerektiğini düşünüyoruz*” ve benzer şekilde Katılımcı 1 “*Kurum olarak sorumlu turizmi desteklemek temel ilkelerimizden biridir.*” ifadesini kullanmıştır. Sorumlu turizmi destekleme yönünde fikir belirtmeyen bir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (katılımcı 4) konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde özetlemektedir: “*Sorumlu Turizm kavramı müdürlüğümüz için nispeten yeni bir kavramdır. Sürdürülebilir Turizm konusunda yaptığımız çalışmaların bazı noktalarda Sorumlu Turizm ile birlikte ele alınabilmesi ihtimal dâhilindedir. Ancak bu kavramın Bakanlığımızın üreteceği turizm politikaları içerisinde kendine yer bulması ve uygulamalar konusunda izlenecek yöntemlerin tanımlanması gerekmektedir.*”

4.1.2. Kurumlarla İşbirliği

Sorumlu turizm kapsamında diğer kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapıldığını belirten 20 müdürlüğün, en çok işbirliği içinde oldukları kurumlar Tablo 2’de belirtilmektedir. İki den fazla tekrarlar analiz dışı bırakılmıştır. Analiz sonucuna göre en fazla işbirliği içinde olunan yapıların Kamu Kurumları (52), Sivil Toplum Kuruluşları (14), Özel Sektör (11), Dernek/ Birlik/ Oda (6) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2 Sorumlu Turizm Kapsamında İşbirliği Yapılan Kurumlara İlişkin Kelime Sıklığı Analizi

Kelime	Sıklık Frekans (f)	Yüzde (%)	Benzer Kelimeler
Kamu Birimleri	52	57,8	Kamu Kurum ve Kuruluşları (Kamu Kurumları, Kamu Sektörü) Bakanlık (Bakanlığımız), Belediye (Belediyeler, Belediyelerimizle, Büyükşehir Belediyesi, İlçe Belediyeleri), İl Özel İdaresi (Özel İdare), Valilik, Üniversite (Üniversitelerimizi, Üniversitelerin), Yerel Yönetimler, Kalkınma Ajansı, İl Millî Eğitim Müdürlüğü (Millî Eğitim Müdürlüğü), Jandarma, Emniyet, Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
Sivil Toplum Kuruluşları	14	15,6	Sivil Toplum Örgütleri
Özel Sektör	11	12,2	Özel Sektörle, Sektör Temsilcileri, Seyahat Acentaları, Tur Operatörleri
Dernek, Birlik, Oda	6	6,7	Derneklerle, Turistik Otel İşletmecileri Derneği, Rehberler Odası, Meslek Birlikleri, Esnaf ve Sanatkarlar Odası, TÜRSAB
Turist	3	3,3	Müşteriler
Rehber	2	2,2	
Halk	2	2,2	Halkımızın
	90	%100	

4.2. Tema 2: Sorumlu Turizm Kapsamındaki Faaliyetler

Görüşme gerçekleşen 26 müdürlükten, 17'si sorumlu turizm kapsamında bir takım faaliyetler gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Katılımcı (5), “Müdürlüğümüz olarak bu konuda gerçekleştirdiğimiz herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır” ifadesini kullanmıştır. Katılımcı (4) ise kavramın tam olarak bilinmemesinden kaynaklı yapılan faaliyetlerin ne kadarının sorumlu turizm kapsamında değerlendirileceği konusunda emin değildir, düşüncelerini şu şekilde özetlemektedir: “Mevcut durumda ise sürdürdüğümüz çalışmaların ne kadarının sorumlu turizm kavramı içerisinde sayılabileceğine yönelik sağlıklı bir değerlendirme yapmak mümkün görülmemektedir.”

Sorumlu turizm kapsamında faaliyeti bulunan müdürlükler incelendiğinde, en çok faaliyetin doğal ve kültürel değerlerin korunması, tanıtım ve eğitim alanlarında olduğu anlaşılmaktadır. Kod oluşturulan katılımcı sayısı kaynak bölümünde, kodların tüm kaynaklarda tekrar edilme sıklıkları referans bölümünde yer almaktadır (bakınız Tablo 3).

Tablo 3 Sorumlu Turizm Kapsamında Gerçekleştirilen Faaliyetler: Kaynak ve Referans Listesi

KODLAR	KAYNAK	REFERANS
Alt yapı- Üst Yapı	8	10
Çevre Düzenlemesi	9	10
Doğal ve Kültürel Değerlerin Koruması	14	27
Tanıtım Faaliyetleri	11	15
Eğitim Faaliyetleri	10	15
İstihdam Sağlanması	3	3
Düzenlenen Etkinlikler	8	11

Gerçekleştirdikleri faaliyetler konusunda müdürlüklerin verdikleri örnek ifadeler aşağıda belirtilmektedir:

- Altyapı-üstyapı kodu: “*Turizm alanlarına ve destinasyon bölgelerine kolay ulaşımın sağlanabilmesi amacıyla, Kültür ve Turizm Bakanlığımızın maddi desteği ve ilgili kamu kurumlarının işbirliği ile yol bakım, onarım ve iyileştirme çalışmaları yürütülmektedir.*” (Katılımcı 6)
- Çevre düzenlemesi kodu: “*DÖSİMM satış mağazası ve yöresel halk için satış üniteleri, kafeterya, sinevizyon odası, PTT-Döviz Bürosu vb. ziyaretçi donatı faaliyetlerinin yapımı yanında, bilgilendirme-yönlendirme levhalarının yenilenmesi, yürüyüş yollarının iyileştirilmesi vb uygulamaların yapılması ile birlikte alanda mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan birçok sorunun çözümleneceği ve ayrıca çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla alanın ihtiyaçlarının büyük ölçüde giderilmesi planlanmaktadır.*” (Katılımcı 10)
- Doğal ve kültürel değerlerin korunması kodu: “*Kültür varlıklarımız ve tarihi eserlerimizin restorasyonu, ortaya çıkarılması, korunması ve bunu yaşatılması kapsamında yerel yönetimlerle işbirliğine girilerek eski şehir dokusu içerisinde kalan ve Kültür Yolu adı verilen kültürel bir aksın ortaya çıkarılması sağlanmıştır.*” (Katılımcı 7)

“İlimize yönelik halk kültürü alan araştırmaları yapılmakta olup, günümüzde yaşatılan veya unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerlerimizin tespiti ve tanıtımı sağlanmaktadır.” (Katılımcı 18)

- Tanıtım kodu: “*...her yıl İzmir Travel Turkey ve İstanbul EMITT Turizm ve Seyahat Fuarlarına katılarak ilimizi hem tarihi ve turistik değerleri hem de zengin*

kültürel özellikleri (el sanatları, geleneksel lezzetleri) ile yerli-yabancı ziyaretçilere anlatıyoruz.” (Katılımcı 2)

- İstihdam kodu: “..... yöredeki gençlerin istihdam edilmesine çalışıyoruz” (Katılımcı 11)
“...projesi çerçevesinde kadınlara verilen eğitim neticesinde söz konusu kadınlar meslek sahibi olmuşlardır.” (Katılımcı 14)
- Etkinlik kodu: “Özelikle 15-22 Nisan Turizm Haftası kutlamalarında bu temayı işliyoruz ve ön planda tutuyoruz.” (Katılımcı 1)
- Eğitim kodu: “Milli Eğitim Bakanlığı ve bağlı birimlerine, İlimizin turizm potansiyelleri ve turizm bilincinin oluşturulması çerçevesinde; gezi, sempozyum, panel ve benzeri etkinlikler düzenlenmektedir.” (Katılımcı 6)
“...saklı kalmış yöresel ürün ve yemeklerini gün yüzüne çıkarmak ve bölgede gastronomi kültürünü geliştirmek amacıyla, internet ortamı ve kitap yayınları, seminer ve toplantılar ve uygulamalı eğitim programları...” (Katılımcı 26).

5. SONUÇ

Sorumlu turizm kavramı, sürdürülebilir turizm kavramından farklı olarak tüm paydaşların kendilerine düşen görevleri üstlenerek, turizmin daha etkin şekilde gerçekleştirilmesini hedeflemektedir. Mevcut çalışma sorumlu turizme bakış açısının ortaya konulması, bu kapsamda gerçekleştirilen uygulama ve işbirliklerin ortaya konulmasına yöneliktir. Kavram, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri bazında ele alınmıştır.

Sorumlu turizm kavramını tanımlarken her ne kadar doğru ve sorumlu turizme dair temel kavramlar kullanılmış olsa da (yerel, kültür, kültürel, sürdürülebilir vb.), kavramın net olarak anlaşılmadığı ve ağırlıklı olarak sürdürülebilir turizm ile benzer anlamda ve hatta birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Kavramın güncel bir yönünün olmasının göz önüne alındığında, sorumlu turizme yönelik anlayışın müdürlükler nezdinde olgunlaşması gerektiği düşünülmektedir. Birçok müdürlük araştırmaya katılmayı, yetki aşımını gerekçesiyle reddetmiştir. Örneğin konu ile ilgili olarak Katılımcı 4 “*bu kavramın Bakanlığımızın üreteceği turizm politikaları içerisinde kendine yer bulması ve uygulamalar konusunda izlenecek yöntemlerin tanımlanması gerekmektedir.*” ifadesini kullanmıştır. Bakanlığa bağlı alt birimlerde hareket serbestliği, görev-yetki ve sorumluluklar göz önüne alındığında, merkezi birim olarak Bakanlık’ın bilgilendirme konusunda etkin rol oynayacağı sonucuna varılmaktadır.

Katılımcı müdürlüklerin büyük çoğunluğu sorumlu turizmi desteklediklerini belirtmektedir. Ayrıca, kurumlar özellikle diğer kamu kurum-kuruluşları ile sivil toplum örgütleri ile birlikte işbirliği içinde olduklarını belirtmişlerdir. Fakat yapılan işbirlikler, net bir şekilde tanımlanmamıştır. İşbirliğini açıklayan iller ise tanıtım ağırlıklı işbirliklerinden bahsetmektedir. İşbirliği konusunda elde edilen diğer önemli bir bulgu ise, sorumlu turizmin temel paydaşları arasında yer alan yerel halk ve turistlerin, kamu birimleri, STK'lar ve özel sektör temsilcilerine kıyasla göz ardı edilmesidir. Bunun için paydaşların kapsamlı şekilde belirlenerek görev dağılımlarının belirlenmesi önemlidir.

İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin sorumlu turizm kapsamında gerçekleştirildiği faaliyetler ele alındığında altyapı- üst yapı, çevre düzenlemesi, doğal ve kültürel mirasın korunması, tanıtım, eğitim, istihdam sağlama alanlarında bir takım faaliyetler gerçekleştirildiği saptanmıştır. Ancak müdürlüklerin düzenledikleri faaliyetlerin sorumlu turizm kapsamında yer alıp alamayacağı konusunda net olmadığı anlaşılmıştır. Bu hususun kavramın henüz olgunlaşmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sorumlu turizm kapsamında ülkedeki yerel yönetimlerin eleştirisi kapsamında bu konu her ne kadar 2004 yılından günümüze uluslararası platformda ödüller veriliyorsa da, hiçbir kurumun bu konuda ödül almadığı görülmektedir. Ödüllerin gerek farkındalığı artırıcı gerekse yapılan faaliyetleri ve diğer kurumlara rehber nitelikte destekleyici olduğu düşünüldüğünde, ülkenin kamu kurumlarının da uygun kriterlere başvuru yapmaları önerilmektedir. Bu sayede ülke bazında da sorumlu turizm kavramının sadece kamu düzeyinde değil ancak özel sektör ve sivil toplum kuruluşu kapsamında da bilinirliğinin artacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

4848 Sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14232/kultur-ve-turizm-bakanligi-teskilat-ve-gorevleri-hakkin-.html>, [İndirme Tarihi: 08.04.2016]

Kültür ve Turizm Bakanlığı İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14653/kultur-ve-turizm-bakanligi-il-kultur-ve-turizm-mudurluk-.html>, [İndirme Tarihi: 02.04.2016]

Responsible Tourism Market Trends Among French Travellers, <https://www.ecotourism.org/news/responsible-tourism-market-trends-among-french-travelers>, [İndirme Tarihi: 01.03.2016]

Responsible Tourism in France, <http://uk.france.fr/en/information/responsible-tourism-france>, [İndirme Tarihi: 03.03.2016]

Responsible Tourism in Cape Town, https://www.capetown.gov.za/en/tourism/Documents/Responsible%20Tourism/Responsible_tourism_bro_web.pdf, [İndirme Tarihi: 08.03.2016]

The Responsible Tourist and Traveller, <http://ethics.unwto.org/content/responsible-tourist>, [İndirme Tarihi: 02.04.2016]

Oman Closing Statement (2010), 4th International conference on Responsible Tourism in Destinations, Living Landscapes of Oman, 10-12 October, Muskat.

SNV Netherlands Development Organisation (2009), <http://www.responsibletravel.org/resources/documents/reports/The%20Market%20for%20Responsible%20Tourism%20Products.pdf>, [İndirme Tarihi: 08.03.2016]

Sorumlu Turist Kimdir? <http://blog.gelecekturizmde.com/surdurulebilir-turizm/>, [İndirme Tarihi: 08.03.2016]

Spenceley, Anna., Relly Piers., Keyser, Heidi., Warneant, Paul., Mckenzie, McKenzie., Mataboge, Aphista., Norton, Peter., Mahlangu, Siphon & Seif, Jennifer. (2002) . *Responsible Tourism Manual For South Africa*. Department For Environmental Affairs And Tourism, July.

Goodwin, H. (2009), Taking Responsibility for Tourism: The Inaugural Lecture of Profesör Harold Goodwin, ICRT Occasional Paper No:12, University of Greenwich, UK. www.responsibletravel.com

Sustainable Tourism Alliance, “Harold Goodwin and Justin Francis: Responsible and Sustainable Tourism are not the same concept” <http://www.sustainabletourismalliance.net/httpblog-responsibletravel-com/responsible-and-sustainable-tourism-are-not-the-same-thing/> [İndirme Tarihi: 09.03.2016]

WWF (2001), “GATS & Responsible Tourism, Policy Statement”.

UNWTO, “International tourist arrivals up 4% reach a record 1.2 billion in 2015” <http://media.unwto.org/press-release/2016-01-18/international-tourist-arrivals-4-reach-record-12-billion-2015> [İndirme Tarihi: 08.03.2016]